

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Cap. Nonum. Progressus controversiae de Indulgentiis, Dominicani
Luthero sese opponunt, qui Romam citatus, demum cautè S. Sedis Legato
se sistit Augustae, & quae postea evenerint

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

VI. Hic vero expendamus an iam cuiquam mirum videri debeat, si magnus ille iudex (semper bonus, semper iustus, qui in pondere & statera omnia mensurat) brachium suum exseruerit, & manum fulminibus impleuerit, ad deiiciendum & proterendum eos qui ipsius bonitate, eaque potestate, quam ille certis hominibus in terra commisit, abusi sunt: an & mitum? Si Germaniæ Episcopos & Prælatos in seruitutem dedeit? quum antea diuitijs, potentia & maiestate etiam maximis Europæ Principibus non cederent, iam multis in locis tenui aliqua & miserabili pensione, à suis hostibus pene dicam emendicata, vel ex inæquali cum ipsis diuisione sibi relicta portione fruuntur, imo prorsus plurimis locis exterminati sunt de terra? quamuis reliquij hoc tempore melior fortuna affulgere incipiat. Annon Deus ipsi per Malachiam Prophetam prædixerat? *Propitius quod ego dabo vos contemptibiles & humiles omnibus populis: quia non seruastis vias meas, & accepistis faciem in lege mea.* Negari non potest Lutherum aliquam causam habuisse clamaadi, & sanctum nostrum Eremitam, suspirandi & votis poscendi Reformationem. Sed vt S. Bernardus Ecclesiasticorum vitia in idem asperrime reprehendens, intra professionis tamen & officij cancellos se continuit, & Monachos curæ suæ commissos tanto diligentius rexit: sic Lutherum decebat, si Spiritu Sancto agebatur, in caritate Ecclesiæ succurrere. At longe aliam ingressus est viam, qui abiecto cucullo, è Monasterio profugus, non aquam in incendio, sed oleum & sulphureum puluerem affudit, quo domus, quam purgandum scilicet sibi sumserat, plane conflagraret, & in fauillam & cinerem redigeretur. Non est sanus iste modus purgandi, cum ex eo quod lauandum est, incendium aut pyram construis. Auaros igitur nonnullos quæstores & Indulgentiarum præcones excusare nolo, qui vulgi simplicitate abusi, magnam vim pecuniæ turpiter compararunt, ac turpius profuderunt. O turpis & infamis auaritia, radix omnium malorum; vt recte Apostolus te appellat! Tu primam Heresi portam aperuisti. Tu illam tam longam miseriarum nostrarum telam exorsa es: quemadmodum tu quoque innocentissimum Dei filium tradidisti. Auaritia, auaritia, inquam, horum sacrilegiorum primam Luthero ansam dedit: tum auaritia etiam quorundam Augustinianorum, qui ægrius forte ferebant quod & ipsi in partem non admissi essent cum ipso Luthero: quem, vt apparet, initio nihil

aliud in hanc arenam protraxit quam gloriæ desiderium; eo quem multo actius aduorsatorum vitia postea infectatus est. Quid, quod tum temporis Christiana charitas pluribus in locis exstincta, & humilitas proscripita videbatur? In omnibus pene per septentrionem Religiosorum familijs dissolutione & superbia regnabant: vulgus erat longæ & crassæ ignorantie immersum. Sic nimirum cessante agricola. — *Infelix lolium & steriles dominanur auena.*

Ecclesiæ certe ager Borealis Prælatorum negligentia & pigritia totus quasi sentibus & spinis obductus squallebat; totusque ob morum dissolutionem & vitia, degenerat in myricas. Quod enim ad doctrinam vniuersæ Ecclesiæ Sanctitatemque eius attinet, ea integra semper manet & manebit, neque illius erroris poterit conuinci ob æternam assistentiam Spiritus Sancti, & promissam Ecclesiæ indefectibilitatem. Sed quem admodum senectus deformitatem subinde affert, neque vllum tam bene compositum est corpus, aut ædificium tam bene coagmentatum, quod non vetustate in aliqua parte corrumpatur; sic nulla est disciplina, etiam in Dei domo, que in longinquitate temporis situm aliquem non contrahat, & à pristina degeneret integritate, in hac vel illa regione terrarum. Ita enim comparatum est, natura lapsæ casu, ut quanto leges sunt antiquiores, tanto vitiosa natura subtilius rimas aduersus leges, quærendo, vitia multiplicando magis inualescat: omniaque sic quotidie fiant deteriora. In quo Natura aliter operatur quam ars quæ opera sua in dies politiora producit. Hinc Horatius de isto degenerate cursu Naturæ suæ concinit lyra:

*Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis, tula:
Nos nequiores: mox datura
Progeniem vitiosorem.*

PROGRESSUS CONTROVER-
SIÆ de Indulgentijs, Dominicanum Luthero
se se opponunt: qui Romam citatus, de mun-
dane S. Sedis Legato se sistit Augustæ, &
quæ postea euenerint.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

I. Quid Leo X. Pontifex in his turbaturum initijs secerit.
II. Dent.

- II. *Dominicani Lutherum undique oppugnant, qui non minus acriter se defendere conatur.*
 III. *Non in hoc tantum, sed alius etiam articulis Lutherus erroris accusatur, & aliarum rerum insimulatur.*
 IV. *Lutherus Romam citatus, coram Pontificis in Germania Legato se sistit.*
 V. *Recantat simul & periurium committit.*
 VI. *Obsequio & conuentioni perditur.*

I. **N**ON sine causa Gordianus iunior Imperator dicere solebat, infelices esse, qui Imperij sceptrum tenerent, eo potissimum quod *verum raro audirent*. Et certe ita est. Sed meo iudicio, id multo magis de ijs dici potest, quibus clauus S. Petri & animarum imperium est conceditum; nisi eis assistentia Spiritus Sancti præberet aliud robur, nam ob locorum per orbem totum distantiam à Româ, eis veritas posset occultari commodius, quam Imperatoribus minus late regnantibus, ac sæpe aliter quam sese habent res narrari. Et quid mirum? quum utriusque alienis oculis & auribus videre & audire cogantur: pluresque circa eosdem sint, qui ob priuatam utilitatem, publicam prodere nihil pensi habent. Id certe omni tempore experientia docuit in facti quæstione posse errari, etiam apud S. Sedem & forte etiam talis error Facti tempore Leonis X. PP. accidit, tunc quum Christiana Respublica vitium tacere ac diffindi, ut ita dicam, cœpit. Is enim ut mitis ingenij erat Princeps, ita facilis erat ad credendum, graue illud quod sustinebat onus pro aliqua parte de suis humeris in alienos sæpe transferens. Et ut natura erat quietis amans, ita lubenter omnia quæ molestiam aliquam parere possent à se in alios rejiciebat. Ex quo factum esse potuit, ut de tantis quæ in Germania exortæ erant turbis quoad omnes circumstantias parum ex fide edoctus, vni fortasse parti aures præberet: quæ quotidie seditiosis Lutheri propositionibus feriebantur, tacita interim vera huius funestæ contentionis origine, quæ erat, in famis illorum sacrilegorum auaritia, qui & Ecclesiæ thesaurum, & honorem Dei in terris Vicarij, cui ille distribuendus commissus est, tam turpiter prostituiebant. Fama quoque erat, falsa fortassis, Magdalenam Medicæam Pontificis forem, partem habuisse pecuniæ, quæ indulgentiarum forficibus tum de Iesu Christi, ouium velleribus derondebatur: cuius collidendæ cura, ut nonnulli scribunt historijs, Episcopo Arembaldensi,

ad eiusmodi munus apto homini, fuit demandata: quod ille auare nimis exercuit, tanto maiori omnium indignatione, quod ad explendas feminæ cupiditates sacram pecuniam interuerti viderent. Verum de tali errore, non Iuris sed Facti ego sententiam ferre non ausim, cum probare eum non possim. Suspiciones ipsas refero quæ læpe ipsæmet falluntur. Sed & id quod Lutherus initio promiserat, suppressum fuit, nimirum se Ecclesiæ capitis, id est Pontificis, quem pro Dei in terris Vicario agnoscat, iudicio acquirere paratum. Nisi fortasse hæc ipsa Lutheri humilitas merum fuerit figmentum & tergiuersario, uti Caspar Vitenbergius (a) ex ipsiusmet Lutheri Verrummi verbis & actis ostendit, nam cum Silvester Prieras, dialogo quodam sub initio Anno 1518. oppugnasset Theles Lutheri & Lutherus abrogata autoritate D. Thomæ, & Scholasticorum autoritate ad solas sacras scripturas prouocauit, & pontificia Decreta se astrixit, in qua te gradum primum Apostoliæ manifestum fixit, paulo post ipsa etiam Pontificum Decreta convulsurus, ut videbimus. Cum etiam publica fama Lutherum crimine hæresios notaret passim, metu adactus Analysim Thesum suarum scripsit prolixam (b) ad abluendam maculam suam, quam Episcopo loci, Hieronymi Brandeburgensis scilicet, censuræ submisit (c) Eandem quæ ad Stauitium Generalem Vicarium Ordinis sui misit eum Epistola rogans ut ad detergendam suspicionem hæresios à se, eam Leoni X. Papæ transmitteret, ad quem in Præfatione ait: *Beatissime pater, prostratum me pedibus B. T. Offero, cum omnibus qua sum & habeo. Viuisca, occide, voca, reuoca, approba, reproba, ut placuerit. Vocem tuam vocem Christi in te præsentis & loquentis agnoscam. Si mortem merui, mori non recusabo.* Et ibid. *Protestor, ait, me prorsus nihil dicere aut tenere velle, nisi quod In & Ex Sac. Literis, deinde Ecclesiasticis Patribus, ac Decretalibus Pontificijs habetur & haberi potest.* (d) Et in alia epistola quæ itidem in I. eius Operum Tomo reperitur, sic scribit: *Coram Deo & omnibus creaturis protestor, me nec velle nec voluisse unquam Ecclesiæ Romanæ e jusque Pastoris auctoritatem conuellere. Confiteor hanc Ecclesiam esse supra omnia quæ sunt in cælo & in terra, vno IESU CHRISTO excepto.*

Sed
 a In vita Lutheri cap. 2. & 3. b Tom. 1. operum Luth. Ienensium fol. 52. & Tomo 9. V Vittebergens. fol. 19. c Ibid. seqq. paginæ. d Vide Tom. 9. pag. 21. & Tom. 1. Ienens. pag. 56. Cochleum fol. 11.

Sed ut Pammachius, testante Hieronymo, ad Damasum Papam dicebat: *Fac me Pontificem Romanum, & Christianus ero:* sic Lutherus illud dubenter, credo, dixisset: *Facite me Cardinalem, & ero Papista.* Idem quippe Lutherus eodem plane Anno & mense fere scribere ausus fuit Tom. 9 VVit. fol. 23. & Tom. 1. en. pag. 58. & 60. longe aliter: nimirum sic: *Si Roma sic sentitur & docetur, nempe aliter quam Lutherus, Scientibus Pontifice & Cardinalibus, quod non spero, libere pronuntio hu scriptis, Antichristum illum verum sedere in templo Dei & regnare in Babylone illa purpurata Roma; & curiam Romanam esse Synagogam Sathanae: & paulo post, si sic Roma credit, beata Gracia, beata Bohemia, beati omnes qui sese ab illa separarunt, & de medio illius Babylonis exierunt: Damuati vero omnes, qui ei communicauerunt, &c. & post pauca; Nunc vale infelix, perditam & blasphemam Roma &c.* Extant hæc etiam Tom. 1. Latin. operum Lutheri. pag. 170. qui in altera Epistola tunc data multo apertius classicum Martis canit aduersus Romanos, ista scribens: *Mihi videtur, si sic pergat furor Romanistarum, nullum reliquum esse remedium, quam ut Imp. Reges & Principes vi & armis accincti aggrediantur has pestes orbis terrarum; remque iam non verbis, sed ferro decernant.* Et paulo post: *si fures furca, si latrones gladio, si hæreticos igne plectimus, cur non magis hos Magistros perditionis hos Cardinales, hos Papas, & totam istam Romanam Sodoma Colluuiem, quæ Ecclesiam Dei sine fine corrumpit omnibus armis impetimus & MANVS NOSTRAS IN SANGVINE ISTORVM LAVAVS? Hæc omnia, iste ad pedes B. Leonis Papæ X. prostratus humilis monachus: ut mirum non sit, multos ignaros omnium eius scriptorum & actorum, inspecta solum particula aliqua, mirifice condolere Lutheri, tanquam non bene intellecto, vel non audito. Nouerat ille tempori & loco seruire, ut patet vel ex dictis his paucis. Porro ex Augustanis Comitibus Imp. Maximilianus Leonem Pontificem mouit de turbis per Lutherum excitatis, uti prouideret. Ille 7 Augusti literas citationis Lutheri intra 60. dies Romam, edidit, quæ VVittebergam perlata trepidationem causerunt ad tempus, Lutheri omnia circumspiciante, qui demum id Consilij inijt, ut per vniuersitatis VVittebergensis Professores effugium reperiret, quod & inuenit. Itaque & hi & Fredericus Elector Saxonie, intercesserunt literis Romam datis, laudando doctrinam excusandoque innocentiam Lutheri, ut is non Romæ, sed in Germania audiretur, (a) quod Pontifex gratiam*

faciens Electori indulse, & Cardinali Caietano Thomæ de Vio, tunc apud Casarem Maximilianum Legato sedis Apostolicæ commisit, ut is Lutherum Augustam euocatum sine strepitu iudicij in viam reuocaret, quod idem ierjo & diligenter egit, celsi spe sua sit frustratus, Luthero & suis Cardinalem eludentibus.

II. Ea iudificatio ut clarius perspiciatur ab initio repetendum est, quod quidam Dominicanus seu Iacobita, Syluester Prieras nomine, (celebris Theologus, qui Summam illam ab se Syluestrianam denominatam composuit; actum Papalis Palatii Magisterio fugebatur) Luthero sese opposuit: quumque abulsa à Luthero notatos nec celare nec excusare posset, multa de Pontificis auctoritate disputauit, quam supra Concilia, adeoque omnem in terris potestatem eleuabat. Quemadmodum vero hic S. Sedem ad cælum vsque scriptis suis extulerat; ita Lutherus eandem contrarijs assertionibus ad infernum vsque deprimere studebat, dicens inter alia: *Si vera sint quæ à Siluestro asseruerentur, Romam non S. Petri, sed Antichristi esse sedem, &c.* Mox alius Dominicanus prodijt, Iacobus Hochstratanus nomine, ad dira supplicia Lutherum deposcens. Nec Tecelius interim quiescebat, à quo primum cum Luthero certamen erat susceptum: sic ut Dominicanus gloriam profligati ac deuicti Lutheri vindicare sibi voluisse, videantur, forte Pontificij Legati, qui Dominicanus fuerat, auctoritate & fauore præcipuo confisi: illaque etiam Indulgentias prædicandi inuidia atque æmulatio nondum placuisse extincta. E contra à Luthero plerique ex Augustinianorum ordine stabant: quorum multi postea desertis Monasterijs, Luthero sese associantes, sibi ipsi exitium, & religioni multa damna procurarunt. Nō multo post alij quoque Theologi huic se certamini immiscuerunt: inter quos Bccius fuit, vir magni nominis & exquisitæ doctrinæ viri & Emserus & Cochleus. Lutherus vbi se à tot tantisque viris pressum vndique vidit, tamquam fera belitia è latebris protracta, faciem opposuit, ut missum se faceret clamans. Id si minus impetraret, cum Iunone apud Virgilium protestabatur: *Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.* Ego, aiebat, si persequi me non cessabitis, egregie me vlciscar. Sed inania profecto est ita vindictam de alio sumere ut & ipse percas potius quam

F

quam

a. Idem fol. 15. AÆ. Luth.

quam iniuriam feras. Et sicut aper à canibus cinctus, ubi euadere non potest, clunibus insidens pilosque furrigens nudos ostentat deates, ac inter venatores in eum potissimum quem venabulum intentare sibi videt, irruit: sic Lutherus vadique laceffitus & oppugnatus, & ipse quidem nemini pepercit, præcipuum tamen impetum in Eccium & Sylvestrum Pricratem conuertit, & Caietanum eluifit.

III Verum ut ijs qui de lenissimis etiam rebus inter se contendunt, noua contentionis materia quasi sub manu nascitur, sic ut sæpe de verbis ad verbera veniatur: sic hæc de Indulgentiarum abusu, per earum præcones commissio, disputatio mox alias secum traxit, adeoque disquiri à nonnullis cœptum est: Vtrum Papa Indulgentias viuus & mortuis dispensandi potestatem habeat? Vtrum bona opera meritoria sint & satisfactoria? Quæ differentia inter peccata mortalia & venialia sit constituenda: & complures eiusmodi quæstiones, quas Lutherus initio attingere aut in disquisitionem vocare noluit. Quamuis enim Indulgentiarum præcones à Moguntino Archiepiscopo delegatos magna vehementia inuasisset atque increpauisset, nec sanctam tamen Indulgentiarum institutionem, neque absolutam Pontificis eas distribuendi potestatem in dubium pro eo tēpore uocauerat: quia etiam aperte summam hanc potestatem in Pontificis manu esse fatebatur, ut in l. eius Operum Tomo legere est. Quod idem Lutheri prædecessor Ioannes Hussus factus fuit, qui contra Ecclesiæ limina impingens, ab igne deuoratus est, ex decreto Spiritus Sancti in Constantiensi Concilio: ut nihil ex eo reliquum manserit præter cineres, leuibus ludibrium ventis datos. Ille enim accusatus quod hanc Romani Pontificis potestatem in dubium reuocaret, *Concedo*, inquit dicto loco, *Papam qui est immediatus Iesu Christi Vicarius, potestatem habere largiendi Indulgentias & alia quæ pertinent ad Clauium potestatem: qua qui receperit, tanto magis Deo appropinquabit.* Fuit id opportunè hoc loco monendum, ut eorum error ostenderetur, qui Lutheri religionem, ut scilicet vetustatis aliquam opinionem ipsi conciliant, cum Hussij religione copulant, & eandem fuisse aiunt, ipso Luthero inuito, qui Hussitam se appellari, aut quod eius hæresi faueret insinulari, ægerrime tulit. *Numquam* (inquit ad Eccium, in disputatione Lipsiensi) *Bohemorum se hisma ego approbauero, quamuis diuinum ius pro se habuerint:*

quam propria & priuata auctoritate se ab Ecclesia separarint, & unitatem eius ruperint. Hussio, (inquit Lutherus alibi) *meum non conuenit: qui si hæreticus fuit, ego decies plus fui.* Ille enim tantum paruum quid dixit, & Veritas lumen afferre cœpit. Sed hominis huius inconstantiam & fraudulentam linguam in stabilienda sua hæresi libro IV. apertius in propatulo omnibus videndâ proponemus. Verū est uti Hussius magis infami & cruciabili morte periijt; ita ex eius cineribus Lutherus deterior est enatus. Ea pro re ut Lectori satisfaciam, Ioannis Hussij historiam suo loco aliquot Capitibus describam: quæ licet à seculo quod describendum sumimus, aliquanto sit remotior, non tamen à subiecto nostro abhorret. Et quem admodum Hussius V. Vicleui, ita Lutherus Hussij deliramenta ex parte est imitatus.

IV. Itaque Lutherus cum Aduersarijs scripto ac voce confisgens ad dicendam coram Asculano Episcopo & Syluestro Pricrate causam nuper Romam citatus (hosen enim Pontifex delegarat, ut rationes ipsius audirent, & si persisteret, tamquam contumacem & rebellem condemnarent) vociferari, Dei hominumque fidem implorare, ne Romam ire, & coram Syluestro, quem apertum sibi inimicum dicebat, causam dicere cogeretur, deprecans Vt enim crimen nihil magis quam Iudicis frontem & tribunal reformidat; sic Lutherus vel ad nomen Romæ trepidabat. Vel vultus Inquisitoris metum ei mortis iam dudum incoarserat. *Nec S. Petrus, aiebat, nec S. Paulus ego sum. Neronem illum valde metuo.* Et ut desperatio necessitati remedia subministrat, sic Lutherus nullum omnium auxilia implorandi finem faciebat. (a) Inter alios ut dixi, causam eius suscepit Fridericus Saxonix Dux, scriptisque ad Pontificem litteris pro eo intercessit, Pontificis etiam Legatum coram appellauit, spem faciens se Lutherum in viam reducturum: tantumque effecit, ut causa eius Legato ventilanda commissa fuerit. Ad quem Lutherus his verbis scripsit: *Fateor & alias factus sum, me cemerarium fuisse, nec supremi Pontificis nomen quæparet reuerentia usurpasse, quamuis insignatus fuerim. Agnosco maiori modestia uti me, hancque materiam maiori charitate tractare, nec stulto ita respondere debuisse, ut stultitia eius particeps fierem. Huius facti sane me poenitet: omnesque ut mihi ignoscant oro.* Non multo post Lutherus, sub die octauo Octob. A. 1520.

a Selnec fol. 7. 6. 3.

NO. 1518

no 1118. Augustam adueniens in sui ordinis monasterium diuertit, adducto secum Venceslao Linck Noribergensi apud Augustinianos Ecclesiaste, viz & Apostolice sedis. Nec absuit Staupitius. 9. Octob. Cardinali aduentum suum per Venceslao indicans, ipse nisi saluo Cæsaris conductu impetrato accedere recusat. Itaque tandem saluo, accepto conductu, ad Legatum Pontificis comitante Venceslao, Staupitio qui primus huc ferum cauea emiserat, inter cæca latente. Legatus benignissime accepto, nomine Pontificis Luthero tria proposuit. 1. ut reuocaret, quæ de Indulgentijs contra receptum Ecclesie doctrinam in Theſibus & Sermone de Indulgentijs afferuisset. 2. Ut deinceps ab ijs docendis abstinere se velle fidem faceret. 3. Ut nec in posterum, à probatis in Ecclesia dogmatibus, aliena diuulgaret, ne publica pax Ecclesie perturbaretur. Ibi commendatitijs Saxonie Ejectoris litteris, & verbis modestia plenius, vultuque ad grauem quandam & vere Religioso dignam humilitatem composito, longa oratione innocentiam suam demonstrare conatus est Lutherus, protestans numquam se ab Ecclesia unitate seu communionem discessurum. Quod si ab Indulgentiarum praconibus, reſacra turpiter abutentibus, incitatus dixerit aut scripserit aliquid quod sinistre quis interpretari possit, id sibi vehementer dolere: neque tamen unquam sibi animum fuisse Dei in terris Vicarium offendere; sed omnia sua dogmata Theologorum Basileensium, Louaniensium, Friburgensium, & imprimis Facultatis Parisiensis, Christianissima SS. Theologiae schola (sic enim appellabat iudicio & censura submittere, Cardinalis hominem multo quam ipse sperauerat humanius acceptum & auditum grauiſſimis verbis monuit, & quam grauiſſe peccasset contra Ecclesiam uniuersalem insurgendo, ostendit; ut errorem fateretur ac retractaret, vrgens. At bonus hic monachus respondit: Nullius rei male à se dictæ aut scriptæ sibi conscius esse, nec posse errorem reuocare cuius nondum sit conscius. Caietanus ut erat homo singulari prudentia & doctrina præditus, breuiter errores aliquot Propositionibus Lutheri insertos, & iam olim à Concilijs damnatos, ei ostendit: nimirum quod neget, virtutem Indulgentiarum ex thesauro meritorum Christi promanare. Deinde in usu Sacramentorum nouam quandam fidem exigat, qua scilicet homo certo statuatur, peccata sibi remissa esse, non habita ratione dispositionis suæ, quodque hanc persuasionem appellet. Fidem, eaque sola dicat hominem iustificati. Prius illud Cle-

mentis VI. Decreto Extra. de Indulgentijs: aliorum multis Sac. Lit. testimonijs aduersari, breuiter Cardinalis demonstrauit. Lutherus utrumque assertionem tueri volens principio Clementis Decretum cum sua opinione conciliare nitentur, sed cum id non posse fieri, Cardinalis ostenderet, Lutherum iterum hortatus est, ut scripta sua reuocaret, errorem fateretur, & veniam peteret. Lutherus vacillans & dubius (quod infallibile signum est, cum à Dei spiritu nequaquam ductum aut incitatum fuisse) spacium de re tanta cogitandi ac deliberandi dari sibi petijt: interim vero Indulgentiarum vitia & abusus iterum tam voce quam stilo acerbissime perſtrinxit. Etsi vero Cardinalem oportebat in hæc diligenter inquirere, nec ad eorum flagitia conuicere qui sub pietatis prætextu populi simplicitate & Cardinalis, vel Dei potius & Ecclesie auctoritate abutebantur; ac præcipue ijs os occludere qui tam ipsum quam Magdalenam Pontificis sororem pecunia ex Indulgentijs collectæ participes esse iactabant: Lutherus tamen suam causam non valuit probare. Debebat sane agnoscere Cardinalis, monachi huius querelas à ratione alienas non esse: debebat ille quaestores Indulgentiarum meritis pœnis coercere; rum curare ut populus melius instrueretur, omnisque ignorantia & auaritia procul à domo Dei arceretur. Sed omnia quæ Lutherum in arenam protulit, quæque vitia & dissolutionem ministrorum aluit, occasione, reliqua persequamur. Verum tamen nec Lutheri omnis doctrina querelis adiuncta à veritate probatur. Sed ad Lutherum deliberantem reuertamur. Is altera die, re deliberata ad Legatum cum Staupitio redijt, & Notario ac quatuor Imperatoris Consiliarijs præsentibus sequentia verba, eodem fere modo quo honor alteri ablatus publice restitui solet, escedula legit: quæ huc inferre visum est, quod ea Sleidanus in Lutherana sua Historia omiserit, inque ijs quæ ad hanc Lutheri palinodiam pertinent describendis parum integre sit versatus. Sic vero se habent. Ego frater Martinus Lutherus, Ordinis Sancti Augustini, protestor quod reuocor & sequor Sanctam Romanam Ecclesiam

F 2 in

a Eadem omnia fuisse Vlenbergius in vita Lutheri ex Tomo Lutheri 1. Latino. & Selneckeri oratione de Luthero. p. 8.

in omnibus meis factis & dictis, presentibus, præteritis & futuris. Quod si quid mihi excidit, aut si quid contrarium dixi, volo & rogo id pro non dicto haberi. Vide, quæso, Lector, quomodo Ecclesia sine ulla vi aut metu ex ipso hostium suorum ore honorificam sibi confessionem exprimere soleat, non aliter quam herba illa, cujus Plinius facit mentionem, reum ad suum ipsius detegendum scelus cogit. At Confessio hæc nihil aliud erat quam fallus quidam prætextus, sub innocentia habitu insolentem regens malitiam. Idemque de Lutero dici poterat quod de Antipatro Alexander dixit, cum foris candido livi vestitu, sed intras torum rubrum esse & cruentum. Et quemadmodum cygnus plumas habet candidiores reliquo omni volucrum genere, sed cutem magis nigram quam alie omnes: sic monachus hic in confessione sua mirum candorem & simplicitatem præ se ferebat, ut qui in omnibus tam presentibus quam futuris Ecclesie iudicio & censura se submittebat; interim verò detestimum virus, quod postea evomuit, animo occultabat. Ut vero Lutherus ambiguus verbis utebatur; ita Cardinalis Lutherum nihilominus urgebat, ut missis ambagibus errorem liberè fateretur & revocaret. id si facere recusaret, usurum se ea potestate quam ab Ecclesia accepisset. Ille contra protestabatur nihil à se dictum, quod sacris literis Ecclesie Patribus, aut recte rationi adversaretur, verum quia se tamen hominem agnoscat, qui errare possit & falli, paratum se scripto respondere ad ea quæ proposita sint capita. Quod Cardinalis permisit altero que die Lutherus prolixo allato scripto præstare conatus est, ita illud concludens ut eum dare verba Legato appareret & habere mentem in erroribus obstinatum. Ad quod visum Cardinalis benè respondit Congeriem esse verborum, rogavitque ne sui oblitus fiducia sui elatus plus saperet quam par est, rigidam cervicem in gremium Ecclesie reclinaret & c. se, nisi aliam viam teneat, posse à suo conspectu abstinere.

V. Sic Lutherus indignatione & vindictæ studio protractus, confusionis metu nolens recedi, velut ille apud Homerum, *Destruit aedificat mutat quadrata rotundis*, ac sententiam mutavit; & prioris suæ Confessionis ac protestationis, quod sub Romanæ Ecclesie legibus vivere & mori vellet, oblitus, Cardinali Ec-

clesiasticam censuram interminante, vetitus fortasse ne posthabitis salvi-conductus literis, captivus detineretur, atque eodem modo quo Joannes Hussius olim & Savonarola, tractaretur, clanculum abiit: id quod etiam Staupitius biduo ante fecerat, Et quidem manus ei injici Pontifex jussit, ut qui sciret ea, quæ privatim ac secreto ageret cum ijs, quæ publicè promitteret è diametro pugnare. Descendens Lutherus epistolam ad Legatum scripserat, qua promittebat de Indulgentiis nihil porro se disputaturum: interim verò scripto publicis in locis Augustanæ urbis affixo, ab eo provocavit ad Pontificem melius informandum, ultimaque Octobris die eques Wittebergam reversus est. Ex quibus omnibus animus ejus & intima sentia facile perspicui poterant. Juramenti enim, quod supra fecisse eum diximus, verbis adhuc intra labia ejus natantibus, jam ille perjurium animo conceperat, certus nihil eorum quæ pollicitus erat præstiturum. Vix enim inde digressus, ad amicos ita scripsit, *Ne crederent, quæ fecisset aut dixisset Legato, ita fecisse aut dixisse quæ de doctrina sua dubitaret, aut quod sententiam mutasset, aut unquam mutaturus esset: sed eo tantum omnia spectasse, quod ei qui Papa Legatus esset, reverentiam & honorem deferendum existimasset.* Ecce tibi hominis duplicem ac rectum animum! ecce fidem & candorem Christianum! Sic igitur Lutherus Ducis Saxonie & Academiae Wittebergensis favore subnixus, in arenam rursus prodit, discipulorum & amicorum qui certatim causam ejus susceperant, & tamquam muli, mutuo se scabebant, laudibus non medioeriter inflatus. Indigne tulit ejusmodi discessum Cardinalis, & 25. Octobris per literas Friderico Electori Saxonie rem cum Lutero gestam exposuit, hortans ut Lutherum vel Romam ire compellat, citatura nuper ad causam dicendam, vel è ditioribus suis eiciat, nec se illius labe aspergat. Has literas Elector 9. Novembris VVittebergam misit, ad Lutherum, qui statim respondit, prolixis literis, in quibus suo more Acta Augustæ exponit, spondetque ne periculum Electori acceratur, se alio migraturum, actisque gratiis eidem Vale dicit. Sciensque processum contra se Romæ captum persecutum iri 28. Novembris Novam appellationem interposuit à Pontifice ad Concilium, utpote ab homine erroribus obnoxio, protestatus, interim se nihil de Pontificis autoritate velle esse detractum. His gestis alij latebras Lutero suade-

bant,

bant, alii migrationem in Franciam, ubi opinio esset quorundam ipsi favens de Concilio supra Papam &c. sed Electori id displicuit, qui eum securum esse iussit, donec aliud quid statueretur à se.

Indè Romam iterum ut coram ipso Ecclesiæ capite causam diceret, citatus, ad futurum Concilium provocavit; protestatus nihilominus, nihil se Pontificis auctoritati detractum velle, modò is (sic enim loquebatur) sanæ esset opinionis. Interca verò ad Papam Leonem scripsit, culpam omnem in Cardinalem Caietanum reiiciens. Nòsti, inquit, quomodo Legatus tuus infidus, infelix & imprudens se erga me gesserit, cuius potestati obrevereniam quam erga te habeo, me submiseram. Et quidem pacem illam averfatus est; quam uno verbo stabilire potuisset: quandoquidem silentium ego promiseram, modo adversariis meis os quoque occluderetur. Ille verò causa eorum suscepta multo acrius eos contra me incitavit, adeoque ad retractationem seu palinodiam cogere me voluit. Importuna ipsius tyrannis in causa est quòd id, quod iam in eo erat ut feliciter terminaretur, iam deterius multo evasit, sine ulla spe compositionis. Culpa igitur non mihi, sed Caietano imputetur, qui ut silerem ferre non potuit. Hoc ille sensu quum ad Leonem PP. scripsisset; paullo post alias ad eundem litteras, iisdem ferè, quibus S. Bernardus ad PP. Eugenium, verbis conceptas, in quibus Romana quasi animam agentis Ecclesiæ ultima suspiria & lacrimas persolvit, tum etiam Leonis X. conditionem & fortunam deplorat, quòd, tanta bonitatis Principi inter pessimos, & in tanta omnium vitiorum sentina vivendum sit, simulque librum De libertate Christiana nuper à se conscriptum misit. Tum, licet sero iudicatum est vel animadversum, duplicem errorem à Legato commissum, & quod quæstorum Indulgentiariorum abusus non coëcuerit, & Lutherum evadere permiserit. Cerrè, inquit Consalvus de Jilescas, Cardinalis nimis lento ac frigide cum Luthero egit: quem si capsi, quòd facile poterat, & ignis supplicio tradi curasset, tot mala qua videmus, non evenissent. Sed sic in factis fuit. Accessit deinde aliud, quod rem multo magis exulceravit, allato novo Romæ diplomate, quo Indulgentiarum præconibus suum in colligenda sacra pecunia munus confirmabatur, quantumvis ex ea re ante biennium tantis turbis occasio nata fuisset. Hoc excitatus Huldéricus Zuinglius, non minus Helveticas,

quam Lutherus ante Saxonicas, Ecclesias turbavit, ut III. libro c. 3. dicitur. Lutherus interea Romam citabatur, & Persarum more flagellis absens cædebatur, præfixo LX. dierum salvo conductu, ut intra id spatium conscientia sua confu-deret, & errores revocaret. At ille risui & ludibrio omnia habens, nihilominus humillimum & obedientem Romanæ Ecclesiæ filium in omnibus se ferebat: deprecans inter alia, ne quisquam ipsius exemplo, parum reverenter eam tractare præsumat; quum aliorum stultitia & avaritia ei imputari nequaquam debeant aut possint. His & aliis fucatis verbis Lutherus universum Mundum decepit: quem Erasmus, à Lutheri causa initio non abhorrens, in epistola quadam monuit, non contra Pontifices, sed contra eos qui Pontificum auctoritate abutuntur, clamandum ac fulminandum; ubique vero modestiam magis quam insolentiam & impetuositatem adhibendam esse. Quemadmodum vero Lutherus obedientem Romanæ Ecclesiæ filium se simulabat, ita Fridericus Saxonix Dux sensus suos dissimulabat, missis Romam litteris, quibus si Lutherus ab Ecclesia Romana unione discederet nihil sibi cum illo rei fore promittebat. Irritatum, eum quasi invitum in hanc arenam protractum: modestia nihilominus limites non transgressurum. Neuter promissis steterit: Lutherus doctrina opinione & gloriæ studio inflatus; Dux verò sinistro rerum suarum, quas Romæ ministri eius agebant, successu offensus. Nec mora Prodeunt Theologi Lovanienses & Colonienfes; & tam voce quam scripto Lutherum strenue oppugnant. Nascuntur quotidie novæ disputationes, novæ controversiæ de Communione sub utraque specie, de Libero arbitrio, de Celibatu; ex qua quæstione, complures Ecclesiastici perpruriscere coeperunt. Plerisque respondit Lutherus: sed in omnibus eius scriptis ne unum quidem verbum reperias quòd modestiam & charitatem Christianam spiret. Libri eius non libri sunt, sed plaustra infamibus convitiis & injuriis onusta, quas ille inde plena manu spargit, ut in iis passim videre est, ac præsertim in libro De Captivitate Babylonica, quem Latine à se scriptum, in varias linguas transferri curavit; ut Judæis, Turcis ac Paganis omnem Christianam religionem, tantis quantas ille describit, abominationibus plenam amplectendi animum & voluntatem adimere voluisse videatur: quemadmodum Tartarorum rex iam olim Eccle-

se Christianæ nuncium remisit, offensus mala eorum vita quorum doctrina tam splendidis laudibus ornabatur. Lutheri interim absentis nomen Romæ forensibus præconijs citabatur. In Italia oppugnabatur, qui in Germania interim suaveret & quiete fere vivebat: præpostero sane consilio, quum Saxonie Dux interposita Imperatoris auctoritate, sollicitati debuisset, ut hominis defensione abiecta, Sanctæ Sedis mandata exsequeretur.

VI. Inscitia profecto erat, existimare processibus eiusmodi malum hoc listi posse. Aut prudenti quadam lenitate hominis huius, tum quum silentium promitteret, ferocitas demulcenda, tum imo vero crebro hic in suo ipsius nido iritandus erat; aut extrema ferro & igne adhibenda erant remedia. Dura, inquis, & aspera medicina. Sed aspera dici non potest cuius effectus est salutaris; & ipsa sanatione excusari debet, etiam qui cum dolore & cruciatu sanat; futura utilitate præsens incommodum compensante, ut Tertullianus ait. Vbi legibus non potest, vi agendum est, & quidem mature. Non ignoro dici vulgo solere, à legibus id exigendum esse quod possunt, quando non possunt, quod volunt. Atqui Maximiliano Imperatori tum satis superque erat virium: Germania quid rebellio esset ignorabat: Caietanus plus satis habebat auctoritatis. Quid ergo fuit quod tanto malo grassandi licentiam dedit? Illud nimirum, quod obscurum hominem Imperator contempsit, Cardinalis vero dulcibus ipsius verbis, & suis ipsius, quas Lutherus frequenter in ore habebat, laudibus consopitus fuit. Nullum enim Caietani humanitatem ac benignitatem prædicandi finem Lutherus initio faciebat. Illud sane imprudenter vel negligentem potius à Caietano factum videtur, quod hominem nullo saluo conductu ab Imperatore munitum, tum Augustæ tum alibi tamdiu oberrare permisit, cui sine vlla perfidæ exprobratione, quod in mandatis habebat, manus injicere potuisset. Sed & optimo iure securitatis litteras Imperator Luthero denegare poterat, ut qui imprudenter in plagas ipse se Augustam & aliò ventitando coniecisset. Sed uterque lenitate utendum sibi existimavit: quod remedium invalescentibus malis admodum est periculosum. Testatur enim experientia, morbos peccudum magis magisque ingrauescere & dispalari.

*Dum medicus adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora deos sedes omnia poscens.*

Et quemadmodum vtrica leni & suspensa manu contacta vrit, at rudi manu compressa obtunditur ac vim suam perdit: sic nascens quæcumque hæresis facile opprimi potest, si auctori os claudatur, & irrita eius itultricia & temeritate, vox plane adimatur. Hoc modo multorum fatuitas sanata fuit. Contra obstinatos vero non verbis sed factis, non lenibus sed asperis remedijs utendum, primisque principijs obstandum est. Dilatio enim seu mora novas malo vires addit: tantoque illud sit incurabilius quanto magis inueteralecit. Hinc Synesius ad Imperatorem Arcadium sic scribit: Malum nascens facile aueritur & sanatur: at ubi inueterauerit, omnem medicinam respuit. Nimirum

— sero medicina paratur,

Quum mala per longas inualuere moras.

Et sapienter monet Aristoteles, ad præcauendas imperiorum ruinas, turbarum quamuis tenuissimis fuitijs esse occurrendum. Nam quemadmodum in fluminibus videmus, si quid incidit aut aquarum impetu eò delatum sit quod cursum remoretur, paullatim molem accrescere, ac sæpe integras insulas existere: sic in mundi huius, ac præcipue religionis negocijs ex paruis iocitijs magnæ rerum mutationes sequuntur. An non exigua Arianismi Alexandria accensa scintilla totum fere terrarum Orbem fædo incendio involuit, eo quod primo sui ortu non fuerat estincta? Sic Lutherana quoque hæresis ex obscuro Germaniæ angulo progressa, magnam Christianæ Reipublicæ partem sua contagione infecit, eam ob causam quod initia eius essent neglecta. Sed hæc diuinæ voluntatis erant permissiones; hanc poenam, adeoque multo maiorem peccata nostra merebantur. Et quamuis veræ causæ nos lateant, sic tamen iudicare oportet eas plane esse iustissimas, ut quæ à iusto omnium casarum motore, qui in numero & mensura omnia disposuit, procedunt.

Quo loco cum Doctoribus nonnullis observo admirabilem divinæ sapientiæ curam, ex qua mecum inspecta quilibet Christianus perspicue animadvertet, non temerè, sed summa sapientia permissiones hæresum ordinari, ab ipso qui permittit, nam profus simili ferè decursu Hæreses permittæ sunt nasci in Ecclesia & invalescere ad tempus quo ordine sana doctrina ab Apostolis in Symbolo Fidei est comprehensa & proposita. Siquidem vix exortus erat Christianismus, cum Magi, se pro Deo venditæres populo, exorti, primum articulum damone adiuuante oppugnare cæperunt,

In quorum vestigia Ebion, Cerinthus & Manes ingressi aliquid de divinitate attributum evertere conati sunt. his deinde Marcion successit, qui veram incarnationem Filii Dei negavit, & quantumvis reciperet S. Lucæ Evangelium, omnia tamen loca verum corpus altuentia in Christo, per Galuinianum interpretamentum, id est, figura Corporis corrumpere molitus fuit, uti ex Refutatore eiusdem Tertulliano legenti constabit. Successit deinde Arius, qui verum Hominem confessus divinitæ essentiam naturam in Christo negavit, nempe homœusion volens inducere pro Catholico homœosio. Successit illi Euryches, qui utramque naturam in Christo confessus, utramque confudit, & mixtum effecit, sed cum Ecclesia hosce hostes iam vioceret proprietates naturæ utriusque in Christo aggressi sunt oppugnare increduli tunc & una voluntas Christi, & eius operatio, & passio, & mors multis modis in disquisitionem vulgi protracta fuit, donec ad ipsum quoque Spiritum S. devoluta est procella opinantium, & illius vel divinitas vel à patre filioque processio cepit in dubium vocari per Græcos. Post hanc quoque sectam succumbentem, de Ecclesia articulus cepit conuelli, nempe caput Oecumenicum Papa Romanus & pars opt. Ecclesiæ Sæcti & cultus Sanctorum & his dicatarum imaginum usus, de quibus cum acriter esset concertatum, Sanctorum communio, & quidem Augustissima illa cum Christo per Eucharistiam à Berengario in Gallia cepit everti, & contra à recte credentibus firmari, donec Lutherus sequentem articulum, nimirum Remissionem peccatorum aggressus eumque in nihilum redigere laboravit, suoque errore omnes veteres in theatrum reduxit, tanquam immèdiatus Antichristi præcursor homo peccati quæ enim alia pars de Symbolo restat oppugnanda, bestia illi deterrimæ ultimæ, quæ *carnis resurrectio*, quam tamen aduersus ipsam Enoch, & Elias, non solum verbis sed & experimento resurrectionis suæ probabunt & verissimè & sanctissime ab Ecclesia semper creditam fuisse.

DE PRIMA DISPUTATIONE

In negotio religionis habita, deque eiusdem exitu.

CAPUT X.

ARGUMENTVM.

I. *Qua noua, hominibus grata: & quomodo Lutherus mundum deceptoris atque inescaris.*

- II. *Lutherus, nomen suum ubique celebrari animadvertens, cristas multo altius tollit, & incredibili arrogantia inflatur.*
- III. *Inter Eccium & Carolstadium, Georgii Saxonie Ducis operâ, disputatio instituitur.*
- IV. *Carolstadio Lutherus se adiungit, & disputandi prouinciam in se recipit.*
- V. *Incipit à S. Sedis auctoritate.*
- VI. *Lutheri in hac disputatione inconstantia.*

Quæ noua, grata sunt & accepta, vulgo præferim, in quo non est consilium, non ratio, non discrimen, non diligentia, Faciles omnibus noui aliquid afferentibus aures præber, noua seclatur, noua amplectitur; nec quidquam nisi præsentia respicit. Id in Lutheri hæresi apparuit, quam plures præcipiti quodam iudicio, aut potius temerariâ credulitate amplexi sunt, Lutherum videre, audire gestientes. Ex quo factum est, ut paulatim Dei in terris Vicarius, eiusque statuta & leges in contemptum apud ipsos venerint. Lutherus interea scriptis ad Imperatorem, Reges, Principes, non Germaniæ tantum, sed vniuersæ Christianæ Reipublicæ litteris, variè eorum animos versabat, his adulando (ut in litteris ad Sabaudia Ducem apparet) illi tamquam Prophetæ & Dei legatus, diuinam iram interminando. Pronis auribus accipiebatur, quod nihil nisi Reformationem spectare aut poscere se dicebat, protestans cetera integra & illa sibi fore: ut quorum monasterio adhuc se contineret, ad diuinum Officium frequenter celebraret. Atque ô vrinam his ille se limitibus continuisset, non autem domum Dei (quam sordibus ministrorum negligentia fortè infectam, purgandam susceperat) tamquam alter Herostratus succendisset. Hoc tamen ne faceret, multa adhibita sunt etiam Anno sequenti 1529. remedia. Sed & ipsi Luthero etiam indies suggerebantur occasiones maiori & noua proteruitatendi in ruinam grauiorem. Occasiones profundius decidendi fuere. primo in Heluetia exurgens motus duce Zvvinglio qui primo Ian. primam cõcionem seditiosam habuit, quo die Tiguri monstrum Hermaphroditi natum est, aptum omen hæresis nascituræ 2. Maximiliani Imp. mors 12. Ian. 3. Importunus concursus profectiois indictæ Lutheri confluentiam Rheni in Archiepiscopatu Treuirensi, & disputatio ab eo habenda Lipsiæ, & his similia, nam superiore anno Ioannes Eckius & Lutherus Augustæ Octobri

mense